

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՐ ԱՅԼՆ

ՔԱՆՈՒՆԱԳՐԱԳՐԱԳԻՐ

Ամեն անգամ համար ուր այս լրագրի մուտքը որդիւնած չէ, ամբողջ 18րդ շրջանի (902 Ն. — 903 օգոստ.) բաժնորդագրին է 20 ֆր. կանխիկ, իսկ Կարենի է նաև բաժնորդագրողին քանի ամիս համար որ ուղղուի, ամեն մեկ ամսական 2 ֆր. հաշուելով և 1903 օգոստոս ամսին անգին հանցելու պայմանով:

Նամակ և ծրարագէտք է զրկել հեռակա հասցեով. M. PORTOUKALIAN, Rédacteur du journal Arménia. MARSEILLE (France).

ԺԸ ՏԱՐԻ ԹԻԻ 31

1904 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 13 ՇԲ.
(Հ. Տ. Յունուար 31)

(Ժողովարէն 1903 Յունիս 31)

ԳՆԱՏՄԱՆՆԵՐ

Իմրագրողները, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կանխաժամարմիտ իրեն հրապարակէ իրեն զրկուած գրութիւնները: Պարտաւոր չէ վերագործունել չհրապարակուած ձեռագիրները:

Մանուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով: Մանուցման 1 միլիգրամ 1 սանդիմկարժէ 1 գրաւոր 2 սանդիմ:

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues aux bureaux de Rédaction: Rue Beaumont, 9.

ԲՈՒՍԻԱԻ ԴԱԿՈՒԹԻԻՆ

Ռուսիայի Հայ Եկեղեցական կալուածներին խնդրին առթով. — Ամերիկայի Հայերի Ազգային Պատգամաւորական Ժողովը. — Կովկասէն լուրեր. — Հայերի Ի Թիւրքիա. — Նուիրատուութիւններ Արմէնիային. — Բաժնի կեանքից. — Նոր ճրարարակութիւններ. — Ռուսաւանդաւորական պատերազմը. — Մանուցումներ:

ՌՈՒՍԻԱԻ ՀԱՅ

ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԻ ԽՆԴՐԻՆ ԱՌԹՈՎ

Մարտի 30 յնր. 1904.

Տեսնելով ազգային եկեղեցւոյ սեպհականութիւնն եղող կալուածներու գրաման խնդրոյն մէջ վեհ. Հայրապետին կողմէ եղած օրինաւոր դիմումներուն անհետեւանք մնալը՝ կը թելադրուիմ Արմէնիայի ընթերցողաց ուշադրութիւնը հրաւիրել արտասահմանի Հայութեան՝ մասնաւորապէս Եւրոպայեան գաղթականութեան բռնած թոյլ ընթացքին վրայ՝ իբր Հայաստանեայց եկեղեցւոյ անգամ իւր անբռնաբարելի իրաւունքները յարգել տալու մասին:

Կը հարցնեմ. կրնա՞նք ձեռքբերել խնդրուած վրայ դրած յայտարարել թէ՛ զամենայն զոր ինչ պարտն էր անել, արարաք. մինչ ուսու դիւանադիտութիւնը՝ առանց չունչ առնելու՝ ազնուցել յանդգնութեամբ հարուած հարուածի վրայ կը տեղացնէ՝ քաղաքական անկախութիւնը կորսնցուցած ազգի մը հնազոյն եկեղեցւոյն իրաւունքները բռնաբարելով, մեք Եւրոպայեան Հայքս կը վարանինք բարոյական ոյժերնիս դնել ի սպաս մեր եկեղեցւոյ անձեռնմխելի զուտ հոգեւոր իրաւունքները պաշտպանելու մէջ առ այս՝ և ոչ իսկ Եւրոպայի մէջ տեղի ունեցաւ համազգային հրապարակային գումարում մը որուն մէջ ժողովրդեան ամեն դասակարգերն ալ կարենային իւրեանց կարծիքն յայտնել և ձեռնարկել միասնիկ և միահասմուտ գործակցութեան մը:

Տարակոյս չի կայ թէ խոհեմութիւն չէ ամեն խնդիր լրագրական հրապարակին վրայ մանրակրկիտ կերպով քննել. համազգային ժողովոյ մը մէջ միայն կարելի պիտի ըլլար լսել անձնիւր Հայ անհատի կարծիքը և զիրար

համոզել գործելու եղանակին վրայ համեմատաբար գործակցելու համար իբր անբաժանելի մասերը ազգային եկեղեցւոյ. սակայն ցաւալի է որ մինչև ցարդ տրամադրութիւն ցոյց չը տըրուեցաւ այս տեսակ մահու և կենաց խնդրոյ մը մէջ ի նկատի առնելու ժողովրդեան ամեն դասակարգերուն ընդհանրիւր աջակցութիւնը՝ որով իրաւամբ տեղի տրուեցաւ Եւրոպայի առաջնորդ Գեորգ Գեորգեանի իւրեւն հանին՝ գանգատելու առ կեդր. վարչութիւնն Պատրիարքարանի թէ՛ Բարիգու մէջ շահու տէր մեծատունք արգելք ըլլալ ուզեր են ազգային եկեղեցւոյ իրաւունքները պաշտպանելու պարտականութիւնն ի գործ դնելու՝ և լոնտոնի Ռուսահայ մեծատունք Լաւրապետին են աւելի զգուշութիւն, «մինչ խնդիրը լոկ հոգեւոր էր» դիտել կուտայ առաջնորդ Սրբազանը, և միանգամայն կիմացնէ թէ Բարիգու և լոնտոնի ուսու դասականք չուզելով իւր մատուցած աղերսագրերը ամենողորմած ջարին ձեռքը հասցնել, ստիպուել է ընկալման զեկուցագիրը ստանալու պայմանաւ ապահովագրել տալ աղերսագրերը և անոր հասցէին ղըրկել:

Ինչ որ աչքի զարնող պարագայ մ'է սակայն, սա է թէ՛ մինչ անգին Ռուսահայաստանի մէջ բանտ, աքսոր և մահ աչք առնելով մեր ազգակիցք չեն ընկրկիր ամեն տեսակ զոհողութիւն ընելու, մեր մաս մը Եւրոպայեան մեծատունք խնդիրը կը դիտեն լոկ անհատական շահերու տեսակէտով և աւելի կը հետամտին անգործութիւն ջատագովելու քան իրենց կարգին օգնելու պաշտօնական մարմնաց օրինաւոր դիմումներուն:

Ռուսահայ մեծատուններէ ոմանք անհատական շահերու տեսակէտէն առաջնորդուելով մեզ քողարկեալ հասկցնել կուզեն թէ ուսու միապետութիւնը ամենազօր է. նոյն իսկ եթէ իւր տիրապետութեան տակ գտնուող ամբողջ Հայ հպատակները ջարդելու ենէ՝ բան մը չենք կրնար ընել, ինչպէս որ գառն փորձը կրեցին Ռուսիա բնակ չընայնաբեր մոլեռանդ ամբոխէն ջարդուած ատենին, չը նայելով որ Միացեալ-Նահանգաց կառավարութիւնը միջամտել ուզեց ի նպաստ անոնց. այսպէս՝ կը կարծեն թէ անօգուտ է մեր իրաւունքները պաշտպա-

նելու համար որեւէ ջանք ընել, քանի որ Ռուսիա լաւ գիտէ թէ ամբողջ Եւրոպա կը գողայ իրմէ և անգին Հայերը ոչ իւրի պէս կրնայ ջարդել ուզած ժամանակը, կարեւորութիւն չի տալով Եւրոպայի կողմէ ի նպաստ Հայոց յառաջ գալիք պղտորական համակրութեան մը և իրաւունքի ձայնին:

Այսպէս խորհող կարգ մը մեծատունք երբեք ի նկատի չեն առնել որ եթէ Ռուսիա ուզէ՝ Հայերը բողոքեն ալ, չի բողոքեն ալ, պատրուակ չի պակտիր իրեն իւր հպատակները ջարդելու. ուսու կառավարութիւնը միայն կը նկատէ թէ այդ բանը ընել իւր մասնաւոր քաղաքականութեան կը յարմարի՝ կամ ոչ, և ջարդի ծրագիր մը գործադրելու ձեռնարկելով որ աստիճան օգտակար պիտի ըլլայ ուսական շահերուն. ուսու կառավարութիւնը թուրք կառավարութիւն չէ որ կեղծ բարեկամներու խորհուրդին անսալով՝ ենէ յիմարաբար ի վնաս երկրին շահերուն ջարդելու հրամաններ արձակէ, պարզապէս մոլեռանդ կիրքերու յագուրդ տալու համար. Ռուսը լաւ կը կռնէ հանգամանքները և պաղարեամբ կը գործադրէ իւր յատակագիծը. ուստի մեր ջանքերը պիտի լինին հասկցնել ուր որ հարկ է թէ ուսական կառավարութեան և Հայ եկեղեցւոյն շահերը չեն հակառակիր իրարու, հակառակ Ռուսիոյ մէջ ազգեցութիւն բանեցնող յետադիմական կուսակցութեան ներկայացուցածին, և թէ Հայաստանեայց հնագոյն եկեղեցւոյ դարաւոր անկախութեան առանց դպչելու ալ՝ ուսու կառավարութիւնը ամեն դիւրութիւն ունի իւր յայտնի կամ գաղտնի ծրագիրները յառաջ քշելու և Ռուսահայաստանի հայ ազգաբնակչութիւնն ալ իւր ծրագիրներուն գործադրութեան խոչընդոտ մը չըլլալէ զատ՝ կարող է իւր անձնուէր ծառայութիւնները մատուցանելու ինչպէս մինչև ցարդ բաւ է որ ցրտութիւն յառաջ բերող թիւրիմացութիւնները բարձուին:

Եզրակացնելով, կառավարեմ որ Եւրոպայի որեւէ քաղաքի մը մէջ համազգային ժողով մը գումարենք, լսելու այն զանազան առաջարկները որոցմէ յարմարագոյնները կարելի ըլլայ գործադրել, որոց մէջ ես ինքս ալ ունիմ առաջարկներ զորս կը վերապահեմ համազգային ժողովոյ մը մէջ ներկա-

յացնելու՝ պատուիրակներու դիտողութեանը յանձնելով գործադրելու թիւնը:

ԳԱՅԼ-ՎԱՀԱՆ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅՈՑ ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՏՐԱՐԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

(Շաբ. 30րդ քուէն Եւ վերջ)

Նոյն կիրակի օր ժամը 1ին Բրազիլիայէն սի Հայոց կողմէն ձաշկերոյթ մը տրուեցաւ ընդ պատգամաւորաց:

Ժամը 3ին Պատգ. Ժողովը ըրաւ իւր երրորդ և վերջին նիստը:

Ապա Հ. Արսէն Վեհուկի կարգաց Պատգամաւորաց իրենց հետ բերած և Պատգ. Ժողովի տրամադրութեան տակ դրած գումարը որ եղած էր 509 տոլար: Այս գումարը յատկացուեցաւ Պատգ. Ժողովոյ և Միայուն Յանձնախմբի գործառնութեան ծախուց:

Պատգ. Ժողովը փակուեցաւ Սարաճեան Սրբազանի պահանջով, շուրջ ժամը 6ին. և պատգամաւորք մեկնեցան, խնդրագրի 3 օրինակները ստորագրելէ վերջ, ոգևորուած, իրենց պարտականութիւն գործադրած ըլլալու խղճի գոհում նակութեամբ:

Պատգ. Ժողովոյ փակումէն անմիջապէս վերջ, Միայուն Յանձնախմբը իւր անդրանիկ նիստը գումարեց և ընտրեց Ուսանողները երթալիք պատգամաւորներն որոնք են Սրբազան Սարաճեան, Տեթ. Գարբիէլեան և Տեթ. Արշակունի. նաև քուէարկեց 350 տոլար իրենց ծախուց համար ժողովը գնահատեց «Հայոց բարեկամներ» (The Friends of Armenia) կազմակերպութիւնը և գործունէութիւնը և քուէարկեց որ 60 տոլար զրկուի իբր նուէր «Հայոց բարեկամներ» զանապետին:

Պատգամաւորք մեկնելէ առաջ ներկայ գտնուեցան ընդհանուր մեծ ժողովի մը որ տեղի ունեցաւ «Միւգիք Հօ» մէջ, նախագահութեամբ Հ. Արսէն Վ. Վեհուկի, Բրազիլիայէն Հայոց Հովուին. Ներկայ էին աւելի քան 500 երկսեռ անձինք: Սրահը գեղեցիկ լուսաւորուած էր: Հանդիսականաց արտաքին երևոյթը ոչ նուազ հաճոյական էր. ամեն ոք, այր ու կին, տղայ ու աղջիկ, մաքուր և գեղեցիկ հագուած էին հանդէսին արտաքին փայլն ու շքեղութիւնն ալ աւելցնելու համար: Կարգադիր Մասնախումբը ուէ ճիգ չէր խնայած ժողովը փառաւոր ընելու: Պատգամաւորներէն ատենախօսեցին Պատ. Իգնատիոսեան, Տեթ. Գալուստեան, Տեթ. Արշակունի, Տեթ. Գարբիէլեան, Տիար Թորոսեան, Պատ. Պէնէնեան, Պատ. Պաղտատեան, Տիար Տիգրանեան և ի վերջոյ Սարաճեան Սրբազան. ասոնցմէ քանինքն շնորհաւորեցին Բրազիլիայէն Հայոց եռանդը և շնորհակալութիւն յայտնեցին իրենց այս գործին նախաձեռ-

նարկ լինելուն և իրենց հիւրընկալութեան համար: Տք. Արշակունի պատմեց Պատգամ. ժողովի գործառնութիւնները. մին խօսեց միութեան ոգւոյն վրայ. մի ուրիշը բաղդատեց Յովսէփ եպիսկոպոսի կողմը Վարդանանց ժամանակի Յովսէփ Կաթողիկոսի կողմն հետ, և յուսադրեց որ ինչպէս այն ատեն ժողովուրդը ամեն ատելութիւն ու վէճեր թողլով միացաւ իւր Կաթողիկոսի շուրջ և այդ միութեանն ծնան Գալ Վարդան և իւր արայեանք ու գաղափարի յաղթանակը, նոյնպէս ներկայ միութենէն կարելի է սպասել մեծ արդիւնքներ և գաղափարի յաղթանակներ: Սոյն անձի մասնաւորի իւր էջմիածին ըրած ճամբորդութիւնն յիշելով և անձամբ տեսած լինելով վկայեց թէ Հայրիկ զառամեալ մէկը չէ, ինչպէս կը յայտարարէին ոմանք վարկաբեկ ընելու համար, այլ ինք կը համաձայնէ Արմէնիայի թղթակցին հետ որ կը ներկայացնէր Հայրիկը իւր ազգային գործառնութեանց մէջ 30 տարեկան կտրիճի մը արիւթութիւնն ունեցող: Տք. Գարրիշեան խօսեցաւ Ազատութեան ոգւոյն վրայ: Տիար Աղէք. սանդր Տիգրանեան (ընդի Ռուսաստանցի) յուզիչ կերպով ներկայացուց իշխան Կաթողիկոսի աւերիչ քաղաքականութիւնը: Ստանձեան Սրբազան խիստ յուզեալ կերպով ներկայացուց իւր արտածութիւններն ու ուրախութիւնները միանգամայն: Օր. Աղանի շատ ճարտար արտասանութիւն մ'ըրաւ, և Հայ տիկին մը լաւ երգեց «Մայր Արաքսին»:

Ժողովը փակուեցաւ, բոլոր ժողովուրդը Մ. Թաղիադեանցի «Տէ՛ր, կեցո՛ւ դու զՀայս» երգը երգելով յոտնկայս, առաջնորդութեամբ Մաշթոց վ. ի բամբ ձայնին: Պատգամաւորք և հանդիսականք հաւասարապէս անուշ տպաւորութեան մը տակ մեկնեցան իրար շնորհաւորելով, մանաւանդ անոր համար որ կուսակցամոլները որոց համար չկայ հայութիւն իրենց կուսակցութենէն դուրս, չկայ ո՛չ ճշմարիտ հայրենասէր և ոչ անձնուէր Հայ իրենց կուսակցապետին բացարձակ և անպայման հնազանդողներէն դուրս, և որոցմէ ոմանք կը զինուին նոյն իսկ իրենց եղբայր Հայը գնտակահար ընելու քաջութիւնը ցոյց տալու համար, ան ալ երբ անդէն է, անպատրաստ և միամիտ, այս երկու օրուան կարևոր ժողովներուն մէջ առիթ չունեցան իրենց կիրքերն ու գէնքերը ցուցահանդէսի դնելու. պէտք է խոստովանիլ որ կուսակցապետներու աշակերտը, խելացի և խոհեմ վարուիլը ըզգալի կերպով չըթայեց յիմար կիրքերը և վիժեցուց անոնց գրգռումը. այն րոպէնէ՛ն երբ բոլոր կուսակցապետները միացան խմբադրական ժողովին, կիրքերու հովիւրը ներս և դուրս հաւասարապէս սկսեցին հանդարտիլ, և երբ Մնայուն Յանձնախումբը ընտրուեցաւ դարձեալ միևնոյն անձերէն և միևնոյն ոգւով, ամեն ոք մեծ շունչ մը քաշեց, և երբ վերջին մեծ ժողովն ալ ամենայն հանդարտութեամբ և փառաւորութեամբ անցաւ, ամէն զէ՛մք զուարթացաւ և սկսեց սրահէն մեկնիլ, կարծես մեր անմահ բանաստեղծ Պէշկեմաշեանի հետ մտովին երգելով.

Տո՛ւր ինձ քու ձեռքդ, եղբայր եմք մենք
Որ մըրկաւ էիք զատուած.
Բաղդին ամեն ոխ, չարանցեց,
Ի մի համբոյր ցրուիմ ի բաց:
Ընդ աստեղօք ի՞նչ կայ սիրուն
Բան զանգեկալի եղբայր անուն.

ԿՈՎԿԱՍՏԱՆԸ ԼՈՒԻՐԵՐ

Ռուս կառավարութիւնը պաշտօնանկ ըրեր է Տիգրիսի առաջնորդ Գեր. Սուրենեանց Գէորգ արքեպիսկոպոսն որ Ռուսիայի հայ եպիսկոպոսներին մէջ նշանաւոր դիրք մ'ունեցած էր և էջմիածին գումարուած առաջնորդների ժողովին մէջ ալ իր ձայն ազդեցիկ եղած էր:

Տեսնենք թէ ո՞վ իրեն տեղ Տիգրիսի առաջնորդ պիտի նշանակուի և ի՞նչպէս պիտի կատարուի անոր ընտրութիւնը: Մինչև այժմ մեր կաթողիկոսն էր որ թեմական առաջնորդները կ'ընտրէր և կը ներկայացունէր Չարին հաւանութեան որ կը վաւերացունէր նախ թողիկոսին ընտրածը, օրէնքի համեմատ ունենալով նաև մերժելու իրաւունքը:

— Կառավարութիւնը բոլորովին դադրեցուցեր է Տիգրիսի «Նոր-Դար» լրագիրը և բանտարկեւր է անոր խմբագիր-հրատարակիչ Տիար Սպանդար Սպանդարեանցը: Ուրիշ բազմաթիւ հայ գրագէտների համար ալ, ի թիւս որոց և «Մշակ»ի ու «Մուրճ»ի աշխատակից «Լէօն», Տ. Բ. Նաւասարդեան, Կարլ, կը լսենք թէ նոյնպէս բանտարկուած են: Կերևի թէ արդի ուս կառավարութիւնը բռնապետութեան մասին մրցումի ելած է թիւրք կառավարութեան հետ:

— Նոր տարիի սկզբէն ի վեր, կառավարութեան կողմէն Ս. էջմիածնի մէջ դրուած պրոկուրօրը փոխուած է. վրացի կանչէին յաջորդած է հրէածին ուս մը որ իր հօր հետ մէկտեղ հրէութիւնն ուրանալով ուսագաւառ դարձած էր և որ ժամանակէ մ'ի վեր հայրենի լեզուն կը սովորէր յատկապէս: Կերևի թէ հետամուտ էր այսպիսի պաշտօն մը ձեռք ձգելու:

ՀԱՅԵՐ Ի ԹԻԻՐԲԻՍ

Ամեն Օրմանեան պատրիարքը գաւառների Առաջնորդներին շրջաբերաւ, կան գիր մը ղրկելով, իրենց կարծիք հարցուցեր է թէ ի՞նչ դիրք պէտք է բռնել Ս. էջմիածնի Աթոռին նկատմամբ, Ռուսիայի մէջ Հայաստանեայց եկեղեցիի իրաւունքներին վերջերս եղած բռնաբարութիւններէն յետոյ:

— Ամերիկացի կ. պոլսեցի Հայ վաճառականներէն Տիար Յովհաննէս Թաւադեան եկեղեցական քարոզչներ գրելու համար մրցում մը բացած էր լաւագոյն գրութիւններին ալի ալ գումարներ նուէր յատկացունելով, որոնց ամբողջը 1500 Ֆր. ի չափ կը լինէր: Գննութեան պաշտօնն ու դրամը յանձնած էր Յովսէփ Իզմիրեանց գրական մրցանակաբաշխութեան յանձնաժողովի եկեղեցական անդամներին (Ամեն Օրմանեան պատրիարք, Գեր. Գէորգ Եպ. Երեցեան և Աթ. Յովհաննէս քհնյ. Մկրտչան): Պայմանաժամի համար որոշուած միջոցին 35 անձեր մասնակցած էին մրցման: Առնց մէ Բաբգէն վ. Կիւլէսեանի և Մուշեղ վ. Սեդրեանի գրածներն արժանի համարուեցան Ա

մրցանակին որ 500 Ֆր. էր. և որովհետեւ երկուքն ալ հաւասար էին, յանձնաժողովն յարմար տեսաւ կէս առ կէս բաժնելով 250 Ֆր. մէկին և 250 Ֆր. ալ միւսին տալ: Բ. մրցանակին՝ որ էր 200ական Ֆր., արժանի գտնուեցան Երուանդ վ. Փէրտահ, ճեանի և Մաշթոց վ. Փափագեանի գրածները: Գ. մրցանակին՝ որ էր 100ական Ֆր., արժանի եղան Թոր. գում վ. Գուշակեանի, Արիստակէս քհնյ. Տիւրկերեանի, Սահակ վ. Օտապաշեանի և Խորէն քհնյ. Տաղեանի գրածները: Դ. մրցանակին՝ որ էր 50ական Ֆր., արժանի եղան Մեարոպ քհնյ. Թորոսեանի, Մեարոպ վ. Նարոյեանի, Հրաչեայի և Վահրէ վ. Շահլամեանի գրածները: Ե. մրցանակին՝ որ է լոկ գովեստի յիշատակ և տպագրութեան իրաւունք, արժանի դատուեցան Աւերի գրածը և Մաշթոց վ. Փափագեանի գրած երկրորդ քարոզը: Նոյնպէս տպագրութեան արժանի համարուեցան վարդան քհնյ. Աւանեանի, Ներսէս վ. Դանիէլեանի, Ղևնդ վ. Դուրեանի, Ներսէս քհնյ. Տ. Կարապետեանի (Բագու), Դանիէլ վ. Յակոբեանի և Կարապետ քհնյ. Թուխմանեանի (Կիրասն) գրած քարոզները:

Մրցանակի կամ գովեստի արժանացած այս բոլոր քարոզներ պիտի հրատարակուին գրքով մը որ պիտի ձօնուի նուիրատուին:

— Բղիթի առաջնորդական փոխաւորք Աթ. Երուանդ վ. Փէրտահ, ճեան Կարին հասածին պէս, Կարինի առաջնորդ Աթ. Զաւէն վ. ի հետ կուսակալ փաշին գնացեր և Ս. Պատրիարքի յանձնարարագիրը ներկայացունելով, իր պաշտօնի վերաբերեալ գրութիւններն ստացեր և գնացեր է Բղիթ:

— Պուլկարի առաջնորդ ընտրուած Գեր. Ներսէս Եպ. Աւանեանին կը մերժէ Բ. Դուռը անցագիր տալ Կ.պոլսէն իր նոր պաշտօնատեղ երթալու համար, առարկելով թէ հարկ չկայ Պուլկարի համար առանձին առաջնորդութիւն մը կազմելու: Պատրիարքան այդ առարկութիւն հերքող գրութիւն մը ղրկած է Բ. Դրան:

— Երուսաղէմի Ս. Յակոբ վանքի միաբանութեան մէջ ժամանակէ մ'ի վեր կուսակցական վէճեր և նոյն իսկ կոիւնք կը շարունակուին հաշուական պատճառներով: Կըսուի թէ վանքը նորէն 20.000 ոսկի չափ պարտքի տակ ընկած է: Խոշորը Ազգ. կեդր. վարչութեան ներկայացուած լինելով, Կ.պոլսի Պատրիարքարանը ջանաց հեռուէն գրութիւններ ղրկելով հանդարտեցունել զիրենք և հաշուական քննութիւն մ'ընել: Բայց իր այդ ջանքեր ապարդիւն մնացած լինելով, վերջերս որոշուեցաւ որ Կեդր. վարչութեան կողմէն Գաղաքական ժողովի անդամ վսեմ. Երուստիեան Տիգրան էֆեն և Կրօնական ժողովի անդամ Գեր. Վահրամ Եպ. Մանկունի պատուիրակ երթան Երուսաղէմ, հոն ծագած խնդիրներ տեղին վրայ քննելու:

և կարգադրելու համար: Բայց հիւալ Բ. Դուռն է որ, ո՞ գիտէ թէ Կ.պոլսի Պատրիարքարանի պատրիարքին թոյլատրել Երուսաղէմ երթալու: Ամենապատիւ Օրմանեան պատրիարք մտադիր է եղբւր Երուսաղէմ գիւծելու ուղղակի Սուլթան Բողոքել Բ. Դրան այդ արգելքի դէմ:

ՆՈՒՐԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՐՄԵՆԻԱ

Շնորհակալութեամբ կը հրատարակենք Արմէնիայի տարածման դիրքի մ'ընծայելու նպատակով երկու հետեւալ նուիրատուութիւնները: Բոնք հասած են մեզ մինչև 1903 թ. ապրիլի 25-ը:

Բարսիլիսէն և Սեդրիլ Յովսէփ Արմէնիայի համակիրներէ՝ Տիար Զ. ի միջոցով 205 Ֆրանգ: Ունիշ Զ. քրէն Կ. Յ. 2. 10 ալ, Տիգրան Զ. Գ. 8. 5, Մ. Ա. 5, Թ. 5, Մ. 1, Թ. 5. 1 և Կ. Պ. 50 սէնդ. գում 32 ալ. և 50 սէնդ որ հաւասարաւ 167 Ֆր. և 70 սանդիմի: Մ. քարքէն հայրենասէր Հայ մը 100 Ֆր., Լուկեայ Հայ 100 Ֆր., Կիլիկի Հայ կաթողի մը 50 Ֆր., Մարտիկ Արմէնիայի բարեկամ մը 15 Ֆր., անգամ և 15 Ֆր. դարձեալ, Ունիշ զառնէն Գ. Ա. 5 Ֆր., Մ. Պ. 5, Ժ. 5 և Բ. Թ. 5 Ֆր., Սիւրբիլ մը 5 և Զրեւսէն Բ. 2. 5 Ֆր.:

Որովհետեւ Արմէնիայի եղած ունիշ նուիրատուութիւն անպատճառ կը հրատարակուի Արմէնիայի մէջ, կը խնդրուի Երուսաղէմէն որ հաճին իմացունել միանգամայն թէ ի՞նչ անուշով կուր որ հրատարակուի, այս կերպով տեղի միայն կրկին հարցման և հրատարակութեան յապաղման:

Մեր ջերմ շնորհակալութիւններ յայնելով անոնց որոնք Արմէնիայի պէս թի մը կարեւորութիւնն զգալով, իր բաժնորդագին վճարու մէջ զատ նուիրատուութիւններով ալ անոր հրատարակութեան օժանդակել կաշխատին, կը խնդրենք մեր այն բաժնորդներէ որոնց բաժնորդաքին տակաւին անվճար մնացած է պատճառով, փութալ հասցունել մեզ միջոցին որով ըստ մասին դիւրութիւն ընծայած կը լինին մեզ լրագրի կանոնոր ընթացքին համար:

ՐԱՓՓԻԻ ԿԵԱՆՔԻԾ

(Շար. 28րդ րուսն)

III

Րաֆֆիի թնամիներին մեծ ուրիշութիւն պատճառեցին Արծրունի հետ 1884 թ. ունեցած թիւրիմացութիւնները: Այդ ժամանակ քանի որ Արծրունին թիֆլիսումն էր, և «Մկ»-ը կաղաւով մի կերպ, շատ անգամ առանց խմբագրական յօդուածներ լոյս էր տեսնում, Րաֆֆին մտածէր անկախ մի գրականական ամսագիր հիմնել: Երբ Արծրունին գնաց տասնհաման, Րաֆֆին թողեց միտքը, և ընկերանալով պ. պ. Ներսէսեանի և Գաբրիէլ Միրզոյեանի հետ, վճռեց «Մշակ»-ը շարունակել: Գործը արդէն վերջացած էր, լրագրի պայմանով յանձնված էր նրանց, այդ յայտնի էր ամենին:

Թնամիները այստեղ ևս զն

կառավարութեան հետ իր զիւանա-
գիտական յարաբերութիւններ կը
խզէ ա'ւ: Ճարտական մարտանաւեր
փետր. 9-ի գիշեր յարձակեցան Բօրթ
Արթիւրի ռուսական նաւահանգստին
վրայ և ռուսական մի քանի մարտա-
նաւեր վտանգեցին որոնք ռուսական
նաւատորմի ամէնէն լաւ և վերջին
գրութեամբ չինուած նաւերն էին:

Այդ դէպքէն յետոյ, երկու կողմէն
ալ ծովին վրայ պատերազմական ընդ-
հարուռներ անպակաս են և թէև ճա-
բոնցիներն առ այժմ աւելի յաղթող
կը հանդիսանան ծովին վրայ քան թէ
Ռուսները, բայց դեռ այժմէն դժուար
է գուշակութիւններ ընել պատերազմի
վիճակներ մասին, մանաւանդ երբ կը-
ռիւր տեղափոխուի ցամաքին վրայ:

Բոլոր միւս տէրութիւնները, ու-
րոնց մէջ և նոյն իսկ Չինաստան, յայ-
տարարեցին թէ իրենք կատարեալ
չէզոքութիւն պիտի պահեն այս պա-
տերազմի մէջ: Բայց եթէ ասոնցմէ
մին ունէ պատճառով հարկ համարի
իր չէզոք դիրքէ դուրս ելնել, ո՞րքո՞ւն
ի'նչպիսի ընդհանուր խառնակութիւն
մը պիտի կրնայ ծագիլ Եւրոպայի մէջ,
Ծայրագոյն-Արեւելքէն մինչև հոս թափ-
թփելով նաև կռուի հրդեհին կայծերը:

Ինչպէս ամեն լրագիրներ, Արմէնիան
ալ կընդունի ծանուցումներ հրատարա-
կելու համար: անոնք որ պէտք կունեն-
ան Արմէնիայի միջոցով մէկի դիմում ա-
նել կամ մի բան յայտարարել, պատրաստ
ենք ընդունել իրենց ծանուցումներ, ըստ
լրագրական սովորութեան: Ծանուցում-
ների գիշերը նշանակուած են Արմէնիայի
հակառակ, տաւալ վրայ հաշուելով. 1 եր-
կաթագրի (գլխագիր) համար 2 սանդիւմ
և 1 բոլորգրի համար 1 սանդիւմ: 3 ան-
գամ դրուելիք ծանուցումի գինն վրայ
10 օրէն կը լինի: 10 և աւելի ան-
գամներ դրուելիք ծանուցումի գինն վր-
այ 0/0ին 30 օրէն: Սակարկութիւն չը-
գունուիր:

ԱՆԿՈՒՆԻՐՈՒՄԻ ՄԷՉ ԱՐԲԵՆԻՄԻ ԲԱԺՆՈՒԳԱԳՐՈՒԹԻՆ ՈՒՋՈՂՆԵՐԻՆ

Եգիպտոսի Ալեքսանդրիա քաղաքին
մէջ, Արմէնիայի բաժնորդագրուիլ
փափաքողներին դիւրութեան համար
կը ծանուցանենք որ մեր թերթի այդ
տեղի գործակալութիւնը յանձն ա-
ռած է Տիար Յարութիւն Ղազիկեան
(Սարրաֆիէ փողոց, 4-նոր. Դար) կաթ-
նալանձառանցը): Մեր հրատարա-
կութիւններ ալ ծախու կը գտնուին
իրեն մօտ միևնոյն գնով ինչ գնով որ
կը ծախուին մեզ մօտ Ռարսէյի մէջ:

ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ ՍՐԲԱՋԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐԸ

Տաճկական բռնութեան նահատակ
եղող խորէն նարպէյ-Լուսինեան Սըր-
բաջանի պատկերը ընտիր թղթի վը-
րայ տպուած կը ծախուի Արմէնիայի
խմբագրատունը: Գինն է 65 սան-
թիմ, փոստի ծախքը խմբագրատու-
նէն վճարուելով:

ՄԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

ԱՐՄԷՆԻԱ ԼԻՆԶԻ

Հեղինակի պատկերով և ինքնա-
կենսագրութեամբ: Գրեց Պ. Տօնա-
պետեան: Գինը ճանապարհածախքով
3 ֆրանկ: Դիմել աշխատասիրողին
117, Godolphin Road, LONDON W.

ՄԱՆՈՒ ԳԻՐՔԵՐ

Արմէնիայի խմբագրատան մէջ
ծախու կը գտնուին հետեւեալ գիր-
քերը որոնց աւել և նշանակուած գի-
ներին մէջ հաշուուած է նաև զրկե-
ու փոստի ծախքը:

Ծրարները ապահովագրուած
(recommandé-registré) ստանալ ու-
ղղները պէտք է որ ամեն մէկ ծրա-
րի (մինչև 2 քիւ) համար 25 սանթիմ
ապահովագրութեան ծախքը վճարեն:

Արմէնիայի խմբագրատան մէջ ծա-
խու գտնուած գիրքերի մանրամաս
ցուցակը հրատարակուած է Արմէնիայի
17-րդ շրջանի 38, 39 և 40 թիւերին
մէջ:

Այդ թիւերէն յատկապէս աւելի
տպած լինելով, պատրաստ ենք ձրիա-
պէս զրկել անոնց որոնք կը փափա-
քին մեր գրացուցակներ ունենալ,
եթէ գոնէ 50 սանթիմ զրկելով գիրք
ուզեն մեզնէ նախապէս. այդ ուղուած
գրքի ծրարին մէջ դրուելով կը զըր-
կուին գրացուցակներն ալ:

Ամեն երկրի փոստերը, քանի՜ սան-
թիմի համար ալ լինի, մանտառը
փոստ կուտան մեզ վճարուելու համար
Մարսէյի մէջ:

ՀԱՅ ԼՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐԻԻՐԱՄԵԱՆ (1794-1894) ՅՈՐԵԼԻՆԻ ՊԱՏԿԵՐԸ

Հայ ազգին մէջ լրագրի սկզբնաւո-
րութեան դարադարձին առթով 1894
թուականին հրատարակուած այս միա-
ծալ գիրքով և լուսատիպ (phototypi-
que) չքեղ պատկերի մեծութիւնն է
50x35 հարիւրորդամէթր և տպուած
է 70x45 հարիւրորդամէթր քարտո-
նի (carton) վրայ այլ և այլ բնագրով:
Մէջտեղը գրուած է հայ լրագրու-
թեան հիմնադրին, Տ. Յարութիւն
Գինյ. Շմառնեանի, պատկերը և բո-
լորաբեր՝ 1894ին հայերէն լեզուով
հրատարակուող բոլոր լրագիրները,
անոնց գրէթէ ամենքի խմբագրապետ-
ների պատկերներով:

Գինն է 4 ֆրանք, ճանապարհա-
ծախքը մէկտեղ հաշուած. իսկ Պարս-
կաստանի համար 2 ֆրանք և 50
սանթիմ:

Գալիլէական Զ. Գ. — Պատմու-
թիւն Հայ լրագրութեան ի սկզբանէ
մինչև մեր ժամանակը. Հատոր Ա.
1794-1860: Մէկ լուսատիպ պատկե-
րով: Գինն է, ճանապարհածախքով
մէկտեղ, 2 ֆր. և 50 սանթիմ:

Վերագրեալ թէ՛ պատկերը և թէ՛
գիրքը կարելի է ստանալ Արմէնիայի

խմբագրատունէն, արժէքը կանխիկ
զրկելով:

ԻՄ ՀԱՅՐԱՍՊԱՆ ԸՆԿԵՐԸ

(Կ. ՊՕԼՅՈՑ ՀԱՅՈՑ ԿԵՆՏՐԵՆ ԱՆՆՈՒԱՆ
ՄԻ ԻՐԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԳՐԵՑ ԱՂԱԶԱՐԻՊ

Այս հետաքրքրաշարժ գրուած կը
ներկայացունէ ընտանեկան տխուր
պատկերներէ մին ուր կը տեսնուի թէ
անբարոյական մի հայր իւր ապակե-
ուած վարքուբարքով որչա՞փ չարք-
ների պատճառ դարձած է և վերջի
վերջոյ ինք ալ իւր որդու ձեռքոյ
սպաննուած և անհետացած է աշ-
խարհէ: Գին 1 ֆրանք:

ՄԻ ՊՈՒԼԿԱՐ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ (ՀԱՔԱՐԻԱ ՍԹՈՅԱՆՈՎ)

ՅՐԱՆՍԵՐԵՆԷ ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ
ՄԱՐՏԻՑ ՓՈԲՓՈԹԻՊԱԼԵԱՆ
1894

Պուլկարիա անկախութեան հե-
րոսներէ մէկին, Ջաքարիա Սթոյա-
նովի, որ իր ընդունակութեան շնոր-
հով յաջողեցաւ մի լեռնաբնակ գիւ-
ղացի հովուի պարզ վիճակէն հետզ-
հետէ արհեստաւոր, վարժապետ, յե-
ղափոխական գործիչ, խմբագրապետ
և վերջապէս ազատ Պուլկարիա Ազ-
գային ժողովի նախագահ դառնալ
խիստ հետաքրքրաշարժ կենսագրու-
թիւնն է, ուր ուշադրութեան արժանի
տեղեկութիւններ կան նաև Պուլկա-
րիան թիւրքի լուծէն ազատելու աշ-
խատող պուլկար հայրենասէր յեղա-
փոխականների գործունէութեանը մա-
սին: Սկիզբը գրուած է նաև հեղի-
նակին, Բրօֆէսէօր Լուի Լըժէի, և
Թարգմանչին միջև եղած թղթակ-
ցութիւնը այս գրքի հայերէն թարգ-
մանութեանն առթով:

Հեղինակը շատ իրաւամբ կը գրէ
իր յառաջաբանի վերջ թէ «Ջար-
մանք պիտի պատճառէ ինձ եթէ ըն-
թերցողների հետաքրքրութիւնը
չարժի պետական մարդ դարձած մի
գիւղացիի այս վաւերական պատմու-
թեան վրայ»:

Գինն է փոստի ծախքով մէկտեղ
1 ֆրանկ և 40 սանթիմ:

Տարածելու համար մեծ քանակու-
թեամբ առնողներին 25 % զեղչ կը
լինի:

(Պարսկաստանի Հայերին համար
1 ֆրանք է:

ԺԲ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Մ. ՓՈԲՓՈԹԻՊԱԼԵԱՆԻ

ՆՄՈՅՇՆԵՐ

Մ. ՓՈԲՓՈԹԻՊԱԼԵԱՆԻ
ԳՐԱՅՆ ՈՏԱՆԱԿՈՐՆԵՐԷՆ

Մ. Փոբթուգալեանի գրած հայրե-
նասիրական ոտանաւորներէ մի քանի
ամփոփուած են այս տետրակի մէջ իւ-

րեւ նմոյշներ զանազան քաղաքներ
մէջ և զանազան ապաւորութիւններ
տակ իւր երբեմն գրած ոտանաւորներ
որոնք ժամանակին հրատարակուած
լինելով կորսուած են այժմ: Այն մի
քանի ոտանաւորներ որոնք իբրեւ նմոյշ
ամփոփուած են այս տետրակի մէջ,
ցիր և ցան կը գտնուին Կ. Պօլիս ու-
ղագրուած աղգային երգարաններին
մէջ՝ որոց վերստին ապագրութիւնն
վաղուց արդէն արգիւնուած է, և Ասթու-
ր և Արմէնիա լրագիրներին մէջ: Նմոյշներ
մէջ փոքրիկ տեղեկութիւններ ուր-
ւած են նաև թէ այդ ոտանաւորներ
ի'նչ ապաւորութիւններ տակ ներշնչ-
չուելով գրուած են: Գին 15 սանթիմ:

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Մ. ՓՈԲՓՈԹԻՊԱԼԵԱՆԻ

Մ. Փոբթուգալեանի հրատարա-
կած գիրքերին վրայ մասնաւոր զեղ-
չ կը լինի Պարսկաստանի Հայերին հա-
մար որոնց կը զրկուի փակագծի մէջ
նշանակուած գիներով:

Ա. ՀԱՅ ԳԻՐԵԱՆՈՒՄԻ ՄԸ (Մպաւաւ)
Բ. ՀԱՅ ԳԻՐԵԱՆՈՒՄԻ

Գ. ՍԱԼՄՈՍ ԻՍՐԱԵԼԻ

Դ. ԱՋԱՏՈՒԹԻՒՆ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՆԸ
ԿԵՆՏՐԵՆԻ ՓՈԲՓՈԹԻՊԱԼԵԱՆԻ

Ե. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹԵՂԻՍԵՆԵՐԸ —
ԱՊՐԵՏԱՆԸ (Սպաւաւ)

Զ. ԳԱՄԱՐ ԳԱՐԻՊԱ — ԺՈՂՈՎՐԻՊԱՅԻ
ԸՆԹԵՐԵՄԵՐԸ յետ այլոքեցեաց աւարտ-
լուծ (Սպաւաւ)

Է. ԼԻՆԶԻ ՕՐԵՆԷՐ ՏԱԿԱԶԱՏԱՆՈՒՄԸ
(Մպաւաւ)

Ը. ԹԻՐԻՔԻԱԻ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԻՐԵՆԵՑ ԳՐԸ
ՅԻՆԵՐ (Թիւրքիայի Հայերին և իրենց

դրացի աղգերի վրայ վիճակագրական
և ցեղաբանական ամփոփ և հետա-
քրքրաշարժ տեղեկութիւններ կը պա-

րուակէ: Թիւրքահայաստանի մէջ բը-
նակող այլ և այլ աղգերէ բնակիչների
թիւին բաղդատական մէկ ցուցակով

ալ կցուած է տետրակին վերջը): Գին
50 սանթիմ (35 սանթիմ):

Թ. ԱՐՄԷՆԻԱՆԻ ՅՈՒՇԱՐԱՐ (Արմէնիայի
Ստորեշրջանի թիւերը այժմ բոլոր-
վին սպաւած և միևնոյն ժամանակ

շատերի հետաքրքրութեան առարկա
դարձած լինելով, այդ շրջանի էջ 6
նոթուգալեանի գրած առաջնորդ-
յօդուածներէն գէթ 30-ի շափ ամփոփ-
ւած են Յուշարարի մէջ որ ութ-ած

գիրքով 124 երեսներէ կը բաղկանայ)
(1 ֆրանք): 1 ֆր. 40 սանթիմ

Ժ. ՎՐԷԺ (Պուլկարիա մէջ Թիւրքեր
արած բարբարոսութիւններէն մի փոք-
րիկ պատկեր կը ներկայացունէ և ցոյ-

կուած թէ Պուլկարներն ի'նչպիսի մի-
ջոցների դիւած են իրենց վրէժ լու-

ծելու համար): (15 սանթիմ), 20 սանթիմ

ԺԱ. ԽՈՒՄԱՍ ԲՈՅԱՐԻՍ (Յունաստանի մէջ
Թիւրքերի արած բարբարոսութիւն-
ներէն մի փոքրիկ պատկեր կը ներկա-

յացունէ և ցոյց կուտայ թէ Յոյներ
ի'նչպիսի միջոցների դիմած են իրենց
վրէժ լուծելու համար): (0,15 սանթիմ)

20 սանթիմ

ՆՈՐԷՆ — ՄԱՐՏԻՐ

ՓՈԲՓՈԹԻՊԱԼԵԱՆԻ

ՔԱՐՏԵՐ

Հայրե- նասիրական ոտանաւորներէ մի քանի
(Francois CARRIERE
Marseille. — Imprimerie du Midi)